

A.V. STALOVIEROVA. EUROPIAN EXPERIENCE OF UNIVERSITY AUTONOMY AND LESSON'S FOR UKRAINE

The summary. Historical, cultural factors of the foundation of the first West European Universities are considered. The role of Universities in the science formation is defined. Found out and analyzed achievement and key problems in this sphere. The university autonomy it's a part of human society.

Key words: autonomy, European Universities, Bologna process, the Big Charter of Universities.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф., дійсний член АНВШ України А.С. Дем'янчук.

Одержано редакцією 06.04.2017 р.

УДК: 371. 212. 2

В.А. СОКАЛЬ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Резюме. Удосконалення профорієнтаційної роботи в Україні неможливе без звернення до світового досвіду. У статті розглядаються особливості професійної орієнтації зарубіжних країн: Польщі, Білорусі, Німеччини, Чехії, Великобританії та США у зарубіжних країнах. Загальними вимогами до фахівців у зарубіжних країнах є: мобільність; уміння пристосовуватися до нових умов праці та вимог ринку праці; знання іноземних мов; володіння комп'ютерними технологіями; готовність навчатись впродовж життя, постійно підвищувати свою кваліфікацію, високий рівень спілкування, готовність приймати рішення, вміння працювати в команді, лідерство, відповідальність, гнучкість, креативність. Професійна орієнтація є важливим аспектом формування економічної та кадрової політики держави, спрямована на досягнення балансу між професійними інтересами і можливостями людини та потребами суспільства в конкретних видах професійної діяльності.

Ключові слова. Профорієнтація, професійний відбір, вибір професії, технічна освіта, мобільність, ринок праці.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема вибору професії один із важливих кроків у житті молоді людини від якого залежить її майбутнє. Існує багато питань стосовно свідомого вибору професії, які важко вирішити у шкільному віці без допомоги кваліфікованого досвідченого фахівця в даній галузі. Аналіз системи організації професійної орієнтації в Україні показує, що системна робота у цьому напрямку відсутня. Результатом цього є дисбаланс між потребами ринку праці і бажанням випускників отримати певну професію і як результат - безробіття серед молоді. Удосконалення профорієнтаційної роботи в Україні неможливе без звернення до світового досвіду. Реформуючи систему профорієнтації в руслі нових вимог, потрібно вивчати позитивні та негативні уроки інших країн, щоб використовувати їх, не повторюючи помилок та враховувати позитивні результати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Питання профорієнтації завжди перебувають у центрі уваги держави і суспільства, підлягають дослідженням з боку науковців та фахівців-практиків. Психолого-педагогічним та організаційним основам підготовки особистості до вибору фаху присвятили праці П. Атутов, Г. Бас, Ю. Гільбух, Д. Закатнов М. Захаров, Г. Костюк, Є. Клімов, О. Мельник, Є. Павлютенков, К. Платонов, М. Пряжников, В. Синявський, М. Тименко, Б. Федоришин, С. Чистякова, М. Янцур. Досвід зарубіжних країн щодо професійної орієнтації вивчали С. Гриншпун (Англія), Г. Дмитрієв (США), М. Кузів (Німеччина), О. Павлова (Франція), С. Павлюк (Німеччина), О. Приступа (Німеччина), Л. Сундукова (Англія) та ін. Разом з тим сьогодні процеси глобалізації обумовлюють потребу в аналізі та критичному осмисленні зарубіжного досвіду професійної орієнтації та можливостей його впровадження у вітчизняну практику профорієнтаційної роботи. Профорієнтаційна робота повинна сприяти своєчасному і усвідомленому вибору молодими людьми професії, навчального закладу, місця роботи, раціональному працевлаштуванню, швидкій професійній та виробничій адаптації, допомагати професійно самовизначитись молодим людям, і людям, які в силу тих чи інших обставин змушені були змінювати

Незважаючи на багатоплановий та широкий характер досліджень, присвячених організації профорієнтаційної роботи недостатньо вивчений зарубіжний досвід проведення профорієнтаційної роботи з метою залучення здібної молоді на навчання до технічних вищих навчальних закладах.

Метою статті є аналіз зарубіжного досвіду професійної орієнтації молоді для імплементації кращих методів і форм у практику роботи вищих технічних навчальних закладів України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історія виникнення, становлення і розвитку професійної орієнтації привертає увагу представників багатьох галузей наук та спеціалістів, які вирішують проблеми професійної зайнятості населення та раціонального використання трудових ресурсів. Проблеми історії професійної орієнтації приділяли увагу Л.Г. Авдеев, Ю.Г. Барабаш, Р.О. Позінкевич, О.М. Коропецька, С.С. Гриншпун та багато інших дослідників, які намагалися вирішити цю складну проблему [1; 2; 4; 5; 6].

Перші приватні служби профорієнтації, а потім численні бюро, кабінети та інститути з'явилися на початку ХХ століття в США, Англії, Франції та Німеччині. Терміну «Професійна орієнтація» в прямому перекладі у зарубіжних країнах не існує, в більшості випадків використовується термін «розвиток кар'єри». Курс Career Development включений в американську систему освіти, проводиться у віці від 5 до 14 років, спрямований на самопізнання, знайомство з професіями можливостями освіти і плануванням кар'єри. Кожен коледж і університет має у своїй структурі Career Development. При Міністерстві праці створено 1200 державних центрів профорієнтації і профвідбору; щорічно через них проходить понад 1 мільйон американських підлітків. Багаторічний досвід застосування професійного відбору в США свідчить про його досить високу ефективність. Так, відсів "непридатних" в процесі

навчання знижується з 30-40 до 5-8%; аварійність з вини персоналу зменшується на 40-70%; надійність систем управління підвищується на 10-25%; витрати на підготовку фахівців знижуються на 30-40 %. За опублікованими даними, кожен долар, витрачений на розробку тестів профвідбору, створює економічний ефект у 1 тис. доларів [2].

Щодо професійної інформації, то у США її головними джерелами для молоді є "Словник професій", "Довідник молодого робітника", "Довідник професій" і "Довідник найбільш потрібних професій". У довідниках описується від декількох десятків до декількох тисяч спеціальностей, зазначаються їх особливості, вимоги, що пред'являються до працівника; наводяться відомості про порядок і вартості професійної підготовки, розмір заробітної плати, перспективних тенденції зайнятості та ін. [4, 45].

У Великобританії головним координуючим органом у професійній орієнтації є Служба зайнятості молоді, що складається з 3,5 тис. консультантів та їх помічників. Існують також державні і приватні дослідницькі організації, що займаються проблемами профорієнтації. Підготовка фахівців у сфері профорієнтації ведеться з 1949 р. Майбутні працівники Служби зайнятості вивчають різні теорії - професійного вибору, консультування та орієнтації, професійної підготовки, а також професійні та етичні проблеми профорієнтації. Професійна орієнтація та консультації учнів шкіл проводяться протягом всього періоду навчання [6].

Організація профорієнтаційної роботи у Франції відрізняється чіткою централізацією та регламентацією, підпорядкуванням єдиній державній системі. Відповідальність за організацію профорієнтації несе Міністерство освіти, яке керує Національною службою інформації про різні види освіти і професіях.

Серед пострадянських країн найбільш потужно профорієнтаційна робота проводиться в Білорусії. Згідно з Концепцією розвитку професійної орієнтації молоді в республіці Білорусь, основною метою профорієнтаційної роботи є забезпечення розвитку державної системи профорієнтації молоді у відповідності з пріоритетами державної соціально-економічної політики, світовим досвідом і ситуацією на ринку праці, створення єдиної системи, що охоплює всі рівні і види профорієнтації [3].

Профорієнтаційна робота в Білорусії розпочинається ще в початкових класах. Здійснюється вона з використанням різноманітних психодіагностичних методик (тестів на темперамент, здібності, стандартизованих опитувальників на нахили, інтереси тощо). Причому, застосовується не одна методика, а цілий комплекс, що значно зменшує похибку. З одного боку, це допомагає навчальному процесу, адже педагогу легше працювати з дитиною, знаючи її, з іншого, – допомагає вчасно скерувати дитячий інтерес та нахил у потрібне русло. Широко популяризуються в Білорусії різноманітні гуртки, секції, додаткові заняття за інтересами. За цей час учні мають отримати інформацію про професії, сформулювати власні професійні плани, визначити мотиви вибору професії та особистісні переваги та недоліки [3].

Позитивним моментом в організації профорієнтації в Білорусії є активне залучення до цього процесу роботодавців. Так, організації-замовники кадрів з різних галузей економіки спільно із закладами освіти проводять роботу з профорієнтації учнів: інформування про умови розвитку виробництва, конкурентоспроможність на ринку праці; організують екскурсії на виробництво з метою формування стійких інтересів до професій; беруть участь в днях відкритих дверей закладів професійної освіти з метою ознайомлення учнів з умовами праці в тій чи іншій професійній галузі, специфікою професійної діяльності, перспективами професійного зростання; розробляють професіографічні матеріали та ін.. При цьому варто зазначити, що у Білорусії всі найбільш потужні економічно активні підприємства перебувають у власності держави. Тому держава зацікавлена в тому, щоб при підготовці до кар'єри кожного індивіда провести всі необхідні процедури з метою найточнішого виявлення здібностей, нахилів, навичок, темпераменту, рис характеру конкретної людини, вивчити її та спонукати працювати на державу [3, 16-17].

У Польщі в «Класифікації спеціальностей і професій» у 1995 році була введена нова професія – «консультант професій». Значним досягненням польських науковців було створення і впровадження в системі установ праці комп'ютерної програми «Консультант-2000», яка складається з чотирьох модулів: навігатор, клієнт, професія, освіта.

Реформа освіти в Польщі передбачає наявність у кожній школі консультанта з профорієнтації. У 2014 році в Польщі закінчився один із проектів, що здійснюються Національним центром професійно-технічної та безперервної освіти – «Освіта для роботи». Мета проекту полягала у наданні освітнім закладам підтримки в сфері професійної орієнтації в контексті концепції навчання протягом усього життя. Зокрема, під час реалізації проекту було створено пакети електронних уроків для консультантів і викладачів у вигляді коротких фільмів, що надають інформацію учням і батькам про професії та навчальні заклади, удосконалено пошукову інформаційну систему, підготовлено електронні бюлетені з описом різних професійних секторів, підготовлено понад 100 консультантів з профорієнтаційної роботи. У даний час в Польщі успішно реалізується проект «Старт до кар'єри», управління яким здійснює Міністерство освіти [5]. Реалізація цього проекту спрямована на професійну активізацію молоді, на налагодження продуктивних взаємозв'язків між роботодавцями і випускниками технічних навчальних закладів.

В Чехії створена надзвичайно розвинена система, яка включає в себе взаємопов'язані ланки: освіта, профорієнтація, робота. Заслуговує на увагу досвід роботи Центру інформації і консультування, який створений в Чехії. Він безкоштовно надає широкий спектр інформаційних та консультативних послуг: від профорієнтаційної роботи в початковій школі до планування кар'єри, вибору професії, перепідготовки. Розробка та реалізація профорієнтаційних заходів базується на тріаді «учні – батьки – школа». Учні повинні отримати інформацію про професії, ринок праці, батьки – забезпечити підтримку, школа – провести консультування.

При Національному інституті освіти в Чехії діє Кар'єрний центр, Національний молодіжний інформаційний центр, регіональні молодіжні інформаційні центри, створено Європейську систему кваліфікацій. Призначення цих інституцій полягає в наданні молоді всебічної допомоги та підтримки в питаннях вибору професії та професійного становлення. Окрім того, успішно функціонує Центр міжнародного співробітництва в сфері освіти, де здійснюється інформаційна, просвітницька та консультативна діяльність щодо професійної орієнтації в країні і за кордоном. Основними вимогами чеських роботодавців до випускників середніх та вищих шкіл є: знання та грамотне використання іноземних мов та інформаційних технологій, готовність навчатись, адаптуватись до динамічних потреб ринку праці,

відповідальність, навички спілкування, готовність приймати рішення, вміння працювати в команді, лідерство, гнучкість, креативність [6].

Німецька система професійної освіти (так звана подвійна система) поєднує теоретичну і практичну професійну підготовку. Здобувачі професійної освіти проходять три роки навчання в школі і на робочому місці у відповідності з обраною професією або в спеціалізованому професійно-технічному училищі. Подвійною системою освіти в Німеччині займаються також соціальні партнери: роботодавці, представники Торгово-промислової палати і палати ремесел.

Професійна орієнтація в Німеччині здійснюється в загальноосвітніх навчальних закладах усіх федеральних земель. Вона є окремим або інтегрованим предметом. Розроблено цикл прикладних навчальних дисциплін під загальною назвою «Вступ у світ праці та економіки», що охоплює: «Заняття з техніки», «Машинопис і діловодство», «Технічне креслення», «Текстильні роботи» та ін. Передбачено також вивчення курсу «Вибір професії». У навчальних закладах проводяться рольові й ділові ігри: школярі розв'язують профорієнтаційні завдання, працюючи під час виробничої практики та екскурсій у фірмах та на підприємствах. Велика увага приділяється роботі з батьками [5].

У Німеччині розроблений «паспорт з вибору професії», який підвищує мотивацію до знаходження інформації про професії, дає учням можливість краще пізнати себе. Відповідно цього паспорту від керівників школи вимагається: наявність певної профорієнтаційної концепції; наявність відповідальних осіб (координаторів); співпраця з підприємствами та іншими закладами; систематична робота з батьками; відповідна матеріальна база. У Німеччині добре організовано роботу у справі збирання інформації про гостро дефіцитні професії. Федеральна агенція праці контролює кон'юнктуру ринку і видає школам рекомендації щодо напрямів профорієнтаційної діяльності в той чи інший період. Профконсультанти агенцій праці беруть активну участь у навчальному процесі: проводять заняття, групові та індивідуальні консультації. За кожною школою закріплені консультанти центру зайнятості [5, 300].

На нашу думку цікавим є досвід з професійної адаптації однієї з великих американських сталеливарних компаній "Велс мейньюфк-чуринг компані", яка запрошує студентів на роботу в період літніх канікул. Їх заробітна плата встановлюється у відсотках від початкових ставок випускників вузів: старшокурсники отримують на 12,5% менше випускників, студенти молодших курсів – на 12,5% менше старшокурсників, а першокурсники – на 12,5% менше, ніж студенти молодших курсів. Відбирають студентів працівники кадрових служб підприємств за участю лінійних менеджерів і фахівців.

Робота студентів організується так, щоб вони якомога краще ознайомилися з основними виробничими процесами. Така практика дозволила компанії ліквідувати труднощі з підбором персоналу. У свою чергу, опитування студентів показав, що вони задоволені річної роботою: завдяки їй вони змогли ознайомитися зі змістом та характером майбутнього праці, а також з умовами, на які вони зможуть розраховувати при вступі на роботу в цю компанію.

Отже, професійна орієнтація визначається нами, як комплекс заходів спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення, реалізації здатності до праці особистості, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників які впливають на професійне самовизначення. Професійна орієнтація є важливим аспектом формування економічної та кадрової політики держави, спрямована на досягнення балансу між професійними інтересами і можливостями людини та потребами суспільства в конкретних видах професійної діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Вивчення зарубіжного досвіду з питань профорієнтації дало змогу зробити висновок, що загальними вимогами до фахівців є: мобільність; вміння пристосовуватися до нових умов праці та вимог ринку праці; знання іноземних мов; володіння комп'ютерними технологіями; готовність навчатися впродовж життя, постійно підвищувати свою кваліфікацію, високий рівень спілкування, готовність приймати рішення, вміння працювати в команді, лідерство, відповідальність, гнучкість, креативність. Сучасний соціально-економічний рівень розвитку держави, динаміка складу професій, наявність великої кількості навчальних закладів, спеціальностей ставить перед молоддю надзвичайно складну проблему вибору професійної діяльності. Допомогти молоді визначитися щодо свого професійного спрямування можна завдяки вдало поставленій, продуманій системі професійного орієнтування. В цьому питанні Україні потрібно критично використовувати зарубіжний досвід з організації професійного інформування та розвитку кар'єри. Предметом подальших наукових розвідок можуть стати питання організації за кордоном професійного просвітництва та професійної діагностики, порівняльного аналізу проведення профорієнтаційної роботи у європейських країнах та Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабаш Ю.Г. Психолого-педагогічні проблеми вибору професії / Ю.Г. Барабаш, Р.О. Позінкевич. – Луцьк: РВВ «Вежа», 2003. – 201 с.
2. Гриншпун С.С. Профессиональная ориентация школьников в США. / С.С. Гриншпун // Педагогика. – 2005. – №9. – С.65-72.
3. Концепция развития профессиональной ориентации молодежи в республике Беларусь. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://21vitebsk.schools.by/pages/kontseptsija-razvitija-professionalnoj-orientatsii-molodezhi-v-respublike-belarus>. – Название с экрана.
4. Коропецька О.М. Психологічні основи професійної орієнтації та самореалізації особистості / О.М. Коропецька. – К., 2016 – 437 с.
5. Кузів М.З. Особливості профорієнтаційної роботи в Німеччині та Україні в умовах ринку праці / М.З. Кузів // Вісник Львівського університету. Випуск 25. – Львів: Видавничий центр ЛНУ, 2009. – С. 298-304.
6. Припотень В. Національні проблеми та зарубіжний досвід професійної освіти та профорієнтації молоді / В. Припотень // Вісник КНТЕУ. – Вип.5. – 2010. – С.120-127.

В.А. СОКАЛЬ. ОСОБЕННОСТИ ПРОВЕДЕНИЯ ПРОФОРИЕНТАЦИИ В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ

Резюме. Совершенствование профориентационной работы в Украине невозможно без использования мирового опыта. В статье рассматриваются особенности профессиональной ориентации зарубежных стран:

Польши, Белоруссии, Германии, Чехии, Великобритании и США. Общие требования к специалистам в зарубежных странах: мобильность; способность адаптироваться к новым условиям и требованиям рынка труда; знание иностранных языков и компьютерных технологий; Готовность учиться на протяжении всей жизни, постоянно повышать свою квалификацию, высокий уровень общения, готовность принимать решения, умение работать в команде, лидерство, ответственность, гибкость, креативность. ПрофорIENTATION является важным аспектом формирования экономической и кадровой политики государства, направленная на достижение баланса между профессиональными интересами, возможностями человека и потребностями общества в конкретных видах профессиональной деятельности.

Ключевые слова. профорIENTATION, профессиональный отбор, выбор профессии, техническое образование, мобильность, рынок труда.

V.A. SOKAL. PECULIARITIES OF CONDUCTING VOCATIONAL GUIDANCE IN FOREIGN COUNTRIES

The summary. Perfection of career guidance work in Ukraine is impossible without the use of world experience. The article examines the peculiarities of the professional orientation of foreign countries: Poland, Belarus, Germany, Czech Republic, Great Britain and the USA. General requirements for specialists in foreign countries: mobility; Ability to adapt to new conditions and demands of the labor market; Knowledge of foreign languages and computer technologies; readiness to learn throughout life, constantly improve their qualifications, high level of communication, readiness to make decisions, ability to work in a team, leadership, responsibility, flexibility, creativity. Vocational guidance is an important aspect of the formation of the state's economic and personnel policy aimed at achieving a balance between professional interests, human capabilities and the needs of society in specific types of professional activity.

Key words. Career guidance, professional selection, choice of career, technical.

Рекомендовано до друку.

Канд. пед. наук, проф. М.С. Янцур.

Одержано редакцією 14.04.2017 р.

УДК: 378

Н.С. ЖУРАВЬСКА

УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Резюме. У статті розглянуто зарубіжний досвід країн Європейського Союзу в управлінні навчальними закладами. Акцентована увага на управлінні системою професійної освіти в Канаді та США. Наголошено, що розвиток галузевої вищої освіти у зарубіжних країнах заснований на компетентнісному підході до навчання фахівця.

Ключові слова: компетентнісний підхід, управління, планування, система освіти, професійні програми

Постановка проблеми. Дослідженнями встановлено, що наукові (політичні, економічні, соціальні) засади реформ професійної освіти, кінця ХХ – початку ХХІ ст. є складовою сукупності теоретичних позицій, до якої належать ідеї ліберальної, консервативної та демократичної традицій: принципи високої ефективності та вільного вибору освітніх послуг (ідея ринкового вибору).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою управління навчальними закладами займалися вчені: E. Hoyle, P.D. John, M. Fullan, P. Race, K. Melke, O. Neuberger, R. Harrison інші.

Мета статті: розглянути зарубіжний досвід з управління навчальними закладами.

Система освіти Франції характеризується різноманітністю, широкою диференціацією напрямів навчання і майже повною соціалізацією [4, 227-228]. Основні принципи функціонування системи освіти Франції: масовість (охопленість усього населення), різноманітність, елітарність, гнучкість у перепрофілюванні, демократичність (вибірність усіх керівних посад), еволюційність, відкритість для молоді всього світу. 2016-2017 н.р. відзначений у Міністерстві народної освіти та Міністерстві вищої освіти і дослідження Франції як рік сприяння рівності шансів у навчанні. Зазначимо, що попри існуючі варіації Франція добре підходить як модель освіти для України не лише з огляду на однакову площу країни, наявність ресурсів, а й з урахуванням екстенсивної участі держави в економічному житті порівняно з іншими державами Заходу.

Система вищої аграрної освіти Великобританії відрізняється, на відміну від Франції, високим ступенем децентралізації, а управління освітньою політикою покладене великою мірою на місцеві органи влади (за допомогою всіляких посередницьких організацій, комітетів, комісій тощо), а також на академічні установи і професійні співтовариства. За своїм статусом вищі навчальні заклади належать державному або приватному сектору [5].

Як показали останні дослідження, траєкторія розвитку британської системи освіти в ХХ ст. включає наступні стадії: 1) розширення і диференціація університетського сектора (кінець ХІХ – початок ХХ ст.), поява другого покоління британських університетів, обумовлена індустріалізацією; 2) розширення системи вищої освіти (60-ті роки ХХ ст.), пов'язане з демографічним сплеском і потребами повоєнної економіки; 3) як наслідок двох попередніх тенденцій переорієнтація початкової елітарної британської освітньої системи на потокове, масове виробництво фахівців та інтернаціоналізацію освіти; 4) становлення бінарної системи вищої освіти: розмежування сектора автономних університетів старого зразка і сектора спеціалізованих інститутів вищої освіти (коледжів), орієнтованих винятково на виконання держзамовлення; 5) як наслідок політики освітньої експансії – ускладнення системи, виникнення нових труднощів управління і контролю. Зауважимо, що, на думку європейських учених (E. Hoyle, P.D. John, M. Fullan, P. Race), як наслідок, нове ускладнення системи управління вищою освітою – розвиток галузевої вищої освіти Великобританії, що заснований на компетентнісному підході до навчання фахівця [5].

© Н.С. Журавська, 2017